

Ceața asta fără noimă, în care se agită umbre,
cum aş putea-o limpezi?

RAYMOND QUENEAU¹

¹ Raymond Queneau (1903–1976), scriitor francez, cunoscut îndeosebi ca autor al romanului *Zazie în metrou*, și drept fondator și coordonator al grupului de cercetare literară *Ouvroir de Littérature Potentielle* – OULIPO. Citatul de mai sus este extras din romanul său autobiografic în versuri *Chêne et chien*.

Ajunsesem să fiu un artist al citatelor tocmai din pricina faptului că, încă de foarte tânăr, nu reușeam să trec, în calitate de cititor, dincolo de primul rând al cărților pe care mă pregăteam să le citesc. Cauza acestui obstacol era că primele fraze ale romanelor sau eseurilor pe care încercam să le abordez se deschideau pentru mine în prea multe interpretări distincte, fapt care mă împiedica, dată fiind exuberanta abundență de sensuri, să continui lectura. Acele poticneli, pe care din fericire am început să le pierd din vedere pe la 18 ani, au constituit, cu siguranță, baza înclinației mele de mai târziu de a aduna citate, cu cât mai multe cu atât mai bine, o necesitate absolută de a absorbi, de a reuni toate proverbele lumii, o sete nestăvilită de a devora tot ce mi se ivea în cale, de a pune stăpânire pe tot ceea ce, în momentele de lectură extatică, simțeam că putea deveni al meu.

În această sete de a absorbi sau de a aduna în arhiva mea tot felul de fraze izolate de contextul lor, am urmat verdictul celor care susțin că un artist absoarbe totul și că nu există niciunul care să nu fie influențat

de un altul, care să nu ia de la altul ceea ce îi stă în putere, dacă are nevoie. Să absorb și să absorb, și înaintea de toate să evit ceasurile rele și băutura: aceasta mi-a fost deviza când am început să mă eliberez de problema poticnelii la primele fraze ale cărților.

De aici faptul că, în după-amiaza aceea de acum câțiva ani, în ultima vineri a lunii octombrie 2017, cu Catalonia aflată în pragul unui colaps, neașteptata mea revenire la acel blocaj în fața unei simple fraze mi-a readus, la început, drama trecutului care mai avea încă, din când în când, o periculoasă influență asupra prezentului meu, boicotându-mi munca de traducător; de fapt, de multe ori mă împiedicase să-mi cizelez practica acestei profesii, fiindcă era ceva care, prin obturarea bruscă a capacității mele de a citi, îmi aducea prejudicii serioase la momentul traducerii.

Împotmolirea într-o frază reprezenta întotdeauna un moment oribil, pentru că eu *trăiam* din asta. Sfera mea de acțiune erau tălmăcirile în spaniolă ale cărților franțuzești și portugheze. Era îndeletnicirea care puneă pâinea pe masă și cu care nu reușisem nicio dată să mă obișnuiesc, fiindcă eu nu eram chiar un traducător propriu-zis, ci un fel de „pretraducător”, un anticipator al dificultăților din text pentru „traducătorul vedetă”, cel care semna la final traducerea, după ce eu îi deschisese calea sugerându-i diferite alternative la acele dificultăți.

Într-un fel, munca aceea de „pretraducător” semăna, prin modesta sa manoperă, cu cea de *hokusai*¹, alt nume pe care îl atribuiam îndeletnicirii mele de

¹ Nume împrumutat după cel al celebrului pictor japonez Katsushika Hokusai (1760–1849).

distribuitor de citate, căci, dintr-un motiv care-mi scăpa, această a doua muncă pe care o îndeplineam – furnizarea unor citate pentru cel pe care uneori îl numeam „autorul înstrăinat“ – îmi amintea de activitățile vreunui subaltern japonez. În orice caz, munca de pretraducător era plătită mai bine – întotdeauna în limita ridicolelor cifre mizerabile în jurul cărora se învârtea totul – decât cea de *hokusai* care, la urma urmei, era o ocupație atât de unică, încât nici măcar nu aparținea vreunei categorii profesionale și, în consecință, niciunui sindicat.

Revin la punctul de plecare despre care vreau să povestesc, la zbuciumul frizând tragedia pe care l-am trăit în acea după-amiază de octombrie de acum câțiva ani, când am avut impresia că blocajele mele de cititor păreau să fi revenit, chiar mai grave decât înainte. Însă, când am crezut că înțeleg că putea fi o problemă trecătoare și că din fraza pe care o copiam și în care mă împotmolisem ar putea rezulta până la urmă un măreț moment de epifanie – o mare revelație care se afla, poate, ascunsă chiar în fraza pe care o aveam de completat –, mi-am recâștigat întrucâtva bucuria. Până într-atât încât mi-am recuperat chiar și forța de a mă pregăti să plec la Cadaqués, un sătuc din apropiere, ca să caut – îmi spuneam – fraza pierdută, și să încerc totodată s-o găsesc pe încântătoarea Siboney, deși era complicat să dau de ea dacă, așa cum se zvonea, dispăruse peste noapte, fără a-și lua rămas-bun de la nimeni.

Și, în timp ce mă pregăteam, mi-am amintit momentul suprem, o clipă fericită din trecutul meu, în care vraja irezistibilă a citatelor devenise pentru mine

o plăcere de prim rang. Acea clipă supremă coincisese cu momentul în care autorul înstrăinat – care, sosit de puțină vreme la New York, își schimbase numele de familie și se prezenta drept Rainer Bros – îmi trimisese prima însărcinare, fără a ne putea imagina, nici el, nici eu – mai ales eu – că aveam să sfârșim lucrând împreună douăzeci de ani și că o să încasez din partea lui, de două ori pe an, o sumă ridicolă, însă indispensabilă în cazul meu.

Avea nevoie urgentă de câteva citate literare, spusese autorul înstrăinat cu acea primă ocazie de neuitat când mă angajase. O precizase într-un mesaj scurt trimis prin intermediul unei căsuțe poștale ce aparținea misterioasei sale edituri newyorkeze. Un mesaj la fel de succint cum aveau să fie toate celelalte primite în decursul celor două decade, atât cele care sosiseră prin scrisori trimise de acea editură, cât și cele pe care, ulterior, le-am primit sub forma unor seci și scurte e-mailuri.

Avea nevoie, spunea, de câteva fraze despre cât de important era ca artiștii să aibă sau nu opinii politice, și avea încredere că, „dat fiind caracterul meu binevoitor, voi ști să găesc o mulțime“. Departe de a mă deranja, propunerea lui m-a însuflețit peste măsură, mi s-a părut perfect să lucrez pentru un alt scriitor în loc să insist în munca mea de narator, pe un drum care mi se părea pe zi ce trecea tot mai închis, mai ales după ce nu avusesem niciun succes cu romanul pe care îl trimiseseam tuturor editurilor din țară.

Grație comenzii autorului înstrăinat am trăit realmente un moment suprem în ziua aceea, și chiar și acum îmi pot aminti câteva dintre frazele pe care

i le-am trimis după ce am parcurs arhiva mea de citate care încă de pe atunci îmi părea voluminoasă. Una dintre fraze îi aparținea lui Anthony Burgess¹: „Misiunea romancierului nu este să țină predici, ci să scoată la iveală ceea ce descoperă și să formuleze întrebări”. Mi-o împărtășise însuși Burgess, în vremurile bune când lucram ca ziarist la Barcelona și mai credeam că urma să devin un scriitor foarte citit. La finalul conversației mele cu el, în hotelul Avenida Palace, a avut amabilitatea să-mi spună că mai avea douăsprezece minute până la sosirea următorului ziarist și m-a întrebat dacă voiam să beau cu el un „ceai ceylonez”.

A fost o întrebare plină de sens, având în vedere că doar cu câteva minute înainte îl întrebasem despre anii petrecuți în insula Ceylon, astăzi Sri Lanka. Nu m-am gândit de două ori și i-am acceptat entuziasmat propunerea. Era pentru mine o onoare, am spus, să iau ceaiul cu autorul *Portocalei mecanice*. Însă problema a apărut când, vrând să par ingenios, am inventat din mers și, după ultima sorbitură de ceai, mi s-a năzărit să-i spun că lucram la o versiune a *Omului fără însușiri* care urma să aibă o sută de pagini în loc de două mii.

M-a privit atât de mirat, atât de uluit, încât nu-i voi putea uita niciodată stupefacția. M-am gândit chiar că avea să se năpustească asupra mea. Îmi amintesc și-acum sudoarea rece pe care mi-a provocat-o aceea

¹ John Anthony Burgess Wilson (1917–1993), scriitor și compozitor englez, cu înclinații înspre literatura satirică. Romanul *Portocala mecanică* rămâne opera sa cea mai cunoscută, îndeosebi în urma controversatei sale ecranizări realizate în 1971 de către Stanley Kubrick.